

Szczepan Twardoch

MORFIUM

**Fordította
Körner Gábor**

*And the days are not full enough
And the nights are not full enough
And life slips by like a field mouse
Not shaking the grass.*

Ezra Pound: *And the days are not full enough*

I. RÉSZ

1. fejezet

FEJFÁJÁS. BŰZ.

Szétrobban a feje. A nyelve érdes, mint egy kiszáradt, döglött csiga. Szájpadlásán megszáradt váladékkéreg. Szétrobban a feje. Üresség. Saját kipárolgásának a bűze.

Szóval felébredt? Felébredt? Nem ébredt fel. Aludjon még? Alvás, álmában eltűnik a szenvedés? Nem tűnik el.

Álmában... Álom volt?

Szóval felébred. Felébrednek. Felébredtem. Ég a szeme, túrja ki fele a takonyrögöket, az ujjammal túrom, csipás szem. Kinyitom. Hol vagyok? Nem otthon.

Muszáj felkelni, felkelni, vécézni, könnyíteni magamon. Nincs kedvem, nincs. Feküdne, feküdnék. Hol van? Nem otthon. Muszáj felkelni.

Felkelek. Felkeltem. Szédülés. Leül az ágyra.

Ül, ülök, szédülés, hányni, egy hirtelen ugrással előrevetem magam, mint egy vívó, egy úszó, előre, előre, ki a lakásból, amely nem az enyém, a folyosóra, a budiba.

Ürül, üríték, a feszes tömlőből petyhüdt tömlő lesz. Szétrobban a fejem. Van víz? Elforgatom a négyágú csapot a kék plakettel, olyan, mint a Virtuti Militari jelvény, nincs víz, még mindig nincs. Van a vödörben. Aniela hozta, vagy valaki más.

Leöblítem a vécét a vödörben lévő vízzel. Aztán mosdó, dugó, vízszugár a mosdó porcelánkagylójába, iszol? Iszom. Iszunk. Iszunk.

Tegnap: a Városi Tanács közleményben sorolja fel a huszonkét ingyenes vízvételi pontot. Az ezeken a pontokon vett vizet használat előtt fel kell forralni. Szarok rá. Megpaskolom az arcom, a maradék vizet püffedt pofámra locsolom, recseg a koponyám, hallom, ahogy recseg, belülről duzzadt agyam nyomja a csontot, kívülről a jeges vízszugár hűti, felemeli a fejét. Engem lát a koszos tükörben.

Én vagyok az. Konstanty Willemann.

No meg a vodkázás eredménye. Konkrétan a borozásé: az utolsó négy üveg, magamban, a konyhaasztalnál, az Aniela által platnin pirított, fokhagymával bedörzsölt, sós kenyeret harapva hozzá. Az utolsó négy üveg. Nincs több. Nem lesz több. Lehet, hogy soha többé nem lesz? Hülyeség, bor mindig lesz. Csak nem nekem.

Az M-absztinencia ötvenharmadik napja. A németek tizenegyedik napja Varsóban. Magányos ivászat, a második üveg felétől disznó dalok éneklése, a harmadiknál hazafias dalok, az ám, a negyediknél zokogás, zokogás, zokogás. A résnyire nyitott konyhaajtón benéz Aniela álmos arca, nincs szüksége valamire? Kifele, te szipirtyó, kifele, te kikent-kifent múmia, magányra van szükségem, magányra vágyom a magam és városom tragédiájában, meg az ötödik üveg burgundira – egyiket se kaphatom meg!

Szükségtelen utólag elnézést kérnie Anielától. Aniela már megszokta. Ha az uraság leissza magát, szidja a világot és az embereket. Az uraság már csak ilyen. Az uraságok már csak ilyenek.

Eszembe jut az ordítózás, míg a tükörbe nézek. Eszembe jut Aniela: idős varrónő, anyósom cselédjének a nővére. Az ő kis szobájában bujkálok. Ő a konyhában alszik. A háziak, akiktől a szobát bérlő, nincsenek itthon. Elmenekültek. Én nem menekültem el. Most pedig nézek a tükörbe.

Én vagyok az. Kócos haj, sápadt pofa, kétnapos borosta.

Csak most ér el a tudatomig vagy inkább idéződik fel a kép: a romba dőlt város, már nem az enyém, Hela és a kis Jurek a lakásunkban a Madaliński utcai Wedel-házban, mozgósítás, ostrom, kapitulálás. Starzyński¹ a külvárosi szegénynép ellen harcoló német hadsereg szégyenéről szövegel, érdemrendek, elmaradt zsold, Ksyk örülete és fekete bajsza, a kapituláció után átvonulás a Sielecki parknál és a Parkowa utcán lévő állásainkból a könnyűlovas-laktanyába, ott kéne várni, hogy induljunk a hadifogságba, én viszont nem megyek, nyomom a szöveget, hogy tovább kell harcolni, az ezredes elenged, menj, menj, igazad van, tovább kell harcolni, a pisztolyomat, néhány társam fegyverével egyetemben, elássuk a názareti nővérek kertjében a Czerniakowskán, az egyenruhát később elégetjük a kályhában, a csizmát is, pedig a csizmaért kár, eszméletlen büdös; nem vonulok hadifogságba, szó se lehet róla. Előtte meg, mozgósításkor – az ígéret. Absztinencia. A kapituláció után ez az M-absztinenciára korlátozódik; ezzel magyarázható tegnap az utolsó néhány üveg bor, hol lehet most bort szerezni? Sehol. Bujkálás, kész röhej!

Füst az égő Citadella fölött, milyen magasztos és szép. Testvéri üdvözlötünket küldjük a Hel-félszigeten harcoló katonáknak, mondja remegő hangon a rádióbemondó, éljen Lengyelország, nem halt még meg Lengyelország.² Pedig de.

Megadom magam.

Iszom még egy kis vizet, egyenesen a vödörből, erős karommal

megemelem, mígnem megint olyan lesz a hasam, mint egy tömlő.
Tükör. Én vagyok az, én, én.

Gyűlölöm ezt a helyet. Gyűlölöm.

– Aniela, főzzön egy kávét! – kiáltok; a kiáltás szöveget ver a homlokomba, vastagok, mint Pilátus uja.

– Nincs kávé! – kiált vissza türelmesen Aniela a lakásból, tegnap is így kiabált.

Tudom, hogy nincs, mit kiabálok?

– Akkor főzzön egy teát.

– Nincs tea. Csak most gyűjtöm be a tűzhelyet.

Miért, miért, miért?

– Ennivaló van valami?

– Semmi. Menjen le, venni köll. A csarnokban árulnak kenyeret, harminc garas kilója, negyedelve árulják.

Aniela morog, a konyhában morog, a kis konyhában a kis lakásban, ahol még ki is adnak egy szobát, egy szobát, amelynek öregaszonyszaga van, főttkáposzta- és hagymaszaga, pedig biztos legalább egy hónapja nem főzött semmiféle hagymát vagy káposztát, mégis; vagy csak jobb volna, ha főttkáposzta- és hagymaszaga lenne, ha pacszaga lenne, csak én indukálom magamnak ezeket a szagokat, én találom ki őket, hogy erőt öntsek magamba?

El innen, muszáj. El innen ebből a lakásból, és nem jönni vissza. Az ablakban – eső, hideg. Vissza a fürdőszobába. Borotválkozzak, vagy sem? Borotválkozni hideg vízben? Mégiscsak borotválkozni. Valami frizurát csinálni. De semmi brillantin, pedig van, a polcon a dobozban, ezek most nem brillantinos idők, háborús idők, úgyhogy csak fésű, hogy ne olyan kócosan induljak el. Aztán aszpirin, kettő. Ez is fogyóban. Aztán trikó, alsó, zokni. Aztán felöltözöm vastag

skót gyapjúba, a zakó alá meleg pulóvert húzok. Kalap. Sál. Kabátot még nem veszek, nincs még kabátidő. Nem elég, nem elég. A tweed melegít, de nem elég. Olyan ruha kell, hogy látszon: nem akar ki vagyok, mégis akar ki. Hogy védjen a világ széthullásától, hogy emlékeztessen, nem akar ki vagyok.

Én én vagyok. Konstanty Willemann, szeretem az autókat és az elegáns ruhákat, nem szeretem a lovakat, az egyenruhát és a vesztéseket. Nem akar ki vagyok. És mégis.

De ez nem vezet sehova, sehova. Nézem magam a tükörben, én én vagyok, a világ viszont volt-nincs, és ebben a világban én már nem én vagyok, vagy ha én vagyok, akkor is egész biztosan akar ki. Még drága ruhában, drága cipőben is. Akar ki. Ez az.

El innen. Megvetően csukódik mögöttem az ajtó. Gúnyt űz belőlem ez az öregescke ajtó, Aniela ajtaja, amely nem az enyém, bár az én felügyeletem alatt áll. El innen. Nem jövök vissza. Még nem tudom, hova megyek, de ide nem jövök vissza.

Kimentem a városba: nem az én városom. Az ablakokból hiányzott az üveg, ahol volt, keresztben leragasztva papírral, megannyi andráskereszt, rajta keresztre feszítve az életünk, de legtöbbször vak furnér és fekete szemgödör a kivájt keret és kitépelt ablaküveg helyén. A boltok bezárva, bedeszkázva vagy levegőbe repítve, kereskedés a bolt helyett az utcán, árultak mindent: angol lovaglósizmát, fésűt, lámpát, ennivalót, olyan áron, amiért főbe lövés járna. És micsoda alakok! Varsó környéki kofák, akik isten tudja, honnan szedték az árujukat, előkelő hölgyek, apacsok, huligánok, kölkök. A társadalom szélnek eresztve: nincs zsidó, nincs görög, nincs hölgy, nincs kurva, nincs tanár, nincs tolvaj. Romos boltokból, rablásból vagy közönséges fosztogatásból származó áru, illetve saját szőrme-

bunda; a régi világ elillant, újságpapírra és papundecklire kirakva az utcán, elillant a dolgok rendje, akár az elkótyavetyélt kristályholmi, a hűvös októberben kívánatos bundák az ismerős szekrényből kiröppentek az utcára, és az utcáról ismeretlen kezekbe; egy nő lovassági nyerget próbált eladni, kinek a lováról húzta le, kinek a feneké alól rángatta ki, minek kellene bárkinek ilyen portéka? Hacsak nem a hátára kötözi, és németeket furikázik az utcán.

Még főbe lövik.

– Ezért főbe lőhetik! – mondtam.

– Eriggyen innét, ha nem vásárol!...

Hát mentem. Milyen jó, hogy van pénzem, márpedig van, mert okos vagyok. Először is végigvonulok, én okos, a Krochmalna utcán, zsidók sűrögnek, kizárólag dollárért-aranyért árulnak mindent, sietnek, és be vannak tojva, de én megyek, oda se bagózok a zsidókra, megyek a vásárcsarnokba kenyeret, szalonnát, tojást venni. A standok felénél ülnek. Csillagászati árak, egy kiló kenyér egy hetven. Az előljárással forgalmazott, harminc garasos kenyér elfogyott, egytől egyig elkelt. Piaci áron kell venni, drágábban, mint a zsidónál. Veszek egy kilót. A kenyéren kívül egy bögre aludttejet is veszek, mocskos bögre madzagon, a kofa tíz garasért tölt a tejeskannából mindenkinek, aki kér, fizetek, fenébe a koszos szájnymokkal a bádogbőgrén, iszom, az majd segít.

Nem segített. A nőnek van csokoládéja, háború előtti, egy tábla tizenkét zloty. Tizenkét zloty! Vettem Jureknek háromért, a nő koszos mancsával letör valamennyit, újságpapírba csavarja.

Az ennivalóval a táskámban (mégse fogok bevásárlóhálalóval jární, mint egy cseléd) megyek tovább. Ha van pénz, minden van, mindent túl lehet élni.

Nekem pedig volt. Még augusztusban, egy héttel a mozgósítás előtt lenulláztam a bankszámlámat, nem sok volt rajta, de valamennyi mégis, szóval lenulláztam, ilyen előrelátó vagyok, ilyen okos, vettem aranyat feketepiaci, de azért háború előtti áron, vettem dollárt, és most van, és Helának is van miből etetni Jureket, gondoltam büszkén, míg elsétáltam az Állami Takarékpénztár előtt kigyózó sor mellett, direkt kerülőt tettem, hogy megszemléljem ezt a Filharmóniáig kigyózó sort, fejenként ötven zlotyt fizetnek ki egyszerre, az emberek villogó szemmel nézik egymást a kalapjuk alól, ott van a pillantásukban: szanációs rendszer, rohadt tolvajok, ezredesek, hol a pénzünk, a pénzem!?

Az enyém megvan. Mert okos vagyok, az emberek meg hülyék.

Mert okos vagy, az emberek meg hülyék.

Azért is tettem kerülőt, mert utoljára a kapituláció napján, de még a bejelentés előtt jártam az Állami Takarékpénztárban az ezredessel, a helyettesével, Tomaszewski őrnaggyal és Chochol kapitánnyal a nehézgéppuskás századból. Tomaszewski Virtutit kapott, Chochol is, én a semmiért Vitézségit; szóval ott voltunk a Takarékpénztár pincéjében, én illedelmesen hátul, hallgatok, mert köröskörül tábornokok: Rómmel, Kutrzeba, Tokarzewski, Czuma állnak a térkép fölött, cigarettáznak, legyőzve, megadva magukat, vesztesen, elpuskázták Lengyelországot, de csak állnak a térkép fölött, állig begombolkozva, ezüst gallérok, finom tábornoki pisztolyok kis táskában a seggükön, női hat-hét milliméteresek, épp arra jók, hogy a fejükbe eresszenek egy golyót, de valahogy egyikük se eresztett, pedig odaadtak mindent, amit odaadhattak, nem csak a kabátgombjukat.³

A mi ezredesünk Rómmel vezérkari főnökével dumált, igen,

a kapitulálás eldöntve; legszívesebben elővettem volna egy jó nagy pisztolyt, és szép sorban kilőttem volna a tábornoki fejeket.

Most a tábornokoknak nyoma sincs, csak az emberek állnak sorba, hogy hozzájussanak az ötven zlotyjukhoz.

Az ennivalóval a táskámban az Európa Szállóba, a Lourse cukrászdába megyek, hogy meghallgassam, miről beszélnek az emberek. Hogyan jártatják a szájukat, hordanak össze hetet-havat, csattogtatják az állkapcsukat, mint kéregető vénember dobozzal a járdát. De hogy – azért megyek a Lourse-ba, hogy kicsit még halogassam, ami ezután jön. Végül is ez az M-absztinencia negyvenkilencedik napja.

Belépek. Bent iszonyú tömeg, többségükben tiszték. Egy részük úgy tesz, mintha nem is az lenne, aki, de messziről látszik a pofájukon, hogy zupások, egyetlen hatalmas zupáspofájuk van, ezredes-pofájuk, őrnagypofájuk, kapitánypofájuk, nemesurak, olyan szépen elfért a beretvált pofájuk a magas gallérjukon hullámozó csíkok fölött, sapkájuk lakkozott ellenzőjétől fedve, most bánatosan ül vékony vagy épp kövér nyakukon, civil ingük piszkos gallérja fölött, szürke vagy barna ruhájuk fölött, amelyet isten tudja, honnan szereztek. A hórihorgas Faliński alighanem egy törpéről lehúzott gúnyában, zakója ujjá félúton a könyöke és a karórája fehér nyomát őrző csuklója között. A sarokban ülő hájpacni kövér mellkasa szétfeszíti a zakóját, mintha megrepedt sült hurka lenne, küszködve begombolt inge szabályos ellipszisekben felfedi a hasát a gombok között, mint szőrös tésztát.

Mások – egyenruhában vagy félig egyenruhában, civil zakó és tábori bricsesz, katonakabát, de kalappal koszorúzva. Nekik nem kell bujkálniuk, ők modliniak.⁴ Különben is, ki elől bujkálnának, itt nincsenek németek. Kávéházban nem mászkálnak németek.

Persze mindenki bizalmaskodni akar velem. Nem mintha éppen velem akarna bizalmaskodni. Itt mindenki bizalmaskodik, és azt hiszik, én is beletartozom az ő „mindenkijükbe”.

És lökik a szöveget: Franciaország, Sikorski kormányt alakít, Rydzet internálták, így a szanáció, úgy a szanáció. Egy elmebeteg az ablaknál lévő asztalnál arról szónokol, hogy Lengyelországnak szellemi formát kell öltetnie, szellemi állammá kell válnia, és a szellemből kell újjászületnie egyenlőtlenségek és üldöztetések nélküli országgént, a felvilágosult polgárok országaként, akiket a jóság, a szépség, a haladás, az Isten, az igazságosság és a barátság szeretete köt össze.

No meg az ánizscukorkák szeretete. Ánizscukorka is kell, gondolom magamban, rózsalikőr és ingyen kokain. A terem túlsó végében választok asztalt, mert kénytelen lennék a pofájába lőni a szónoklónak, a túlsó végen mellesleg Rudzik ül Malinowskival egy üveg vodka fölött, melléjük ülök.

Ők fújják a magukét. Regisztráltatni, vagy sem? Olvastad tegnapelőtt Cochenhausen közleményét? Olvastam. Tegnap az A-tól K-ig kezdődő nevek. Holnap az L-től Z-ig. Rudzik azt mondja, nem megy el, Malinowski nem tudja eldönteni, de inkább nem. Ha valaki regisztráltatja magát, nincs mese, irány a láger. Vagy mégsem? Franciaország, Franciaország, ütni a németeket.

– Nem verekedtetek eleget ebben a három hétben? – kérdem. – Keveset kaptatok?

Ők fújják a magukét. Szanáció, szanáció, megbüntetni, elszámoltatni.

– Kit akartok ti megbüntetni? – kérdem. – A marsallt? Lepisálni a sírját?

– Nem lehet, őrzik – feleli komoly képpel Rudzik.

Nem figyelnek rám. Figyelj, Kostek, pofonegyszerű, Krakkóig így és így, Krakkótól Budapestig így és így meg amúgy, a Tátrán keresztül sílécen így és így, vagy éppen úgy. Budapesten, ha internálnak is, állítólag sokat segítenek a honvédelmi minisztériumban, Bartha miniszter segít, szóval ha internálnak, rögtön elengednek, ha meg elengednek, így vagy úgy eljutsz Constanzába, onnan egy hajóra, a Földközi-tengeren át Marseille-be, ott meg már alakul az új hadsereg, a szövetséges ad harckocsit és mindent, kiverjük a németeket, kiverjük a bolsikat, kiverünk mindenkit, a ti szabadságotokért, hurrá, meg se állunk Berlinig! Éljen! Éljen!

– Ha olyan nagyon adni akar nekünk, nem lett volna egyszerűbb augusztusban adnia? – kérdem.

Mire dühös tekintettel néznek felborzolódtott szemöldökük alól, azon tűnődöm, máris odavetnék-e azt a bizonyos szót, vagy még nem; néznek, s én látom a szemüket, mint papírcsíkokkal keresztben leragasztott ablakokat. Odavetnék, hajlanak rá, de nem vetik: félnek, túl nehéz már az élet, hogy baráti véleményekkel szaporítsuk a nehézségeket. Szóval nem.

Rudzik elővesz egy újságot.

– Mi az? – kérdem.

Rudzik megvonja a vállát. Mi lenne? Az új *Kurjer Warszawski*. A *Kurjer Warszawski* már nincs, nincs, talán mert öreg volt, és most itt az első szám. A címdalton: „Fontos magyarázat a német–lengyel konfliktust megelőző eseményekkel kapcsolatban”. Mellette: „Churchillizmus. Bernard Shaw érdekes cikke”. A kolofonra pillantok. Franciszek Sowiński. Nem ismerem. Biztos álnév: fél szegényke, hogy senki se fog szóba állni vele, amiért a németeknek nyal.

Odaül az asztalunkhoz egy pofa kabátban, régi barátokként ráznak kezét Rudzikkal. Rögtön látszik: tiszt, csupa tiszt van itt.

Rám néz. Alacsony, hasa, mint egy labda, de az arca vékony.

– Kalabiński. Ezredes.

És a mancsát nyújtja, hát megszorítom.

– Willemann. Részeg – felelem.

Mindketten nevetnek, Kalabiński és Rudzik.

– A hadnagy úr nagy mókamester – mondja Rudzik, hogy a kibaszott ezredesnek egy pillanatig se legyenek kétségei, hogy tiszttel beszél, bár rögtön látszik, hogy fiatal tartalékkal, de azért a tiszt, az tiszt.

– Az ezredes úr is sziléziai – teszi még hozzá.

– Sosnowieci – helyesbít Kalabiński. – Maga sziléziai?

– Nem – rázom meg a fejem. – Varsói. Csak Sziléziában születtem.

Nem gyötör tovább, hál' istennek nem.

– Keményen harcoltunk Sziléziában – mondja viszont, nem is annyira nekem, mint inkább a levegőbe. – És aztán végig. Maga harcolt?

Úgy nézek rá, hogy lássa rajtam az ellenszenvet.

– Csak a kocsmában a stricivel, ha nem jött el velem ingyen a kurva – felelem.

– Ó, Willemann úr a kilencedik ulánusezredben harcolt! – siet a magyarázattal Rudzik, bizonytalanul kacarászva.

És tölt egy pohárával Kalabińskinek. Az felhajtja.

– Eszembe jut egy mulatságos eset – mondja, mintha egy csapásra jókedvre derítette volna a vodka, de hirtelen lehalkítja a hangját. – Egy kisvárosban voltunk, Stopnica, különben színszidó, jön egy busz

tele németekkel, lőni kezdjük, aztán kiderült, zenészek. Katonazenészek, egyenruhában. De a busznak már kampec, a zenészeknek is, a trombiták, képzeljék, szitává löve, teleggatva. Hülye ügy, nem voltak puskáik, csak trombitáik.

Forog a gyomrom.

Felhörpintem a vodkát, sziasztok, megyek, semmi keresnivalóm itt.

Franciaország, Franciaország, spekuláció, regisztráció vagy nem regisztráció, szanáció, koalíció, kapituláció, deklaráció, deratizáció, szellemi inszemináció. El innen.

Megyek. Muszaj megnéznem, mi van Helával és Jurekkel, kérdezősködnöm, gondoskodnom róluk, törődnöm velük, de előbb valami lelki táplálék. Tehát irány az Ujazdowski Kórház. Kész. Megyek. Kész.

Távozom a Lourse-ból, muszaj, még belebetegszem a vereségbe, hányingerem lett a vereségtől, úgyhogy megyek, mentem. Kész.

Az én városom nem az enyém, mindenhol csupa foghíj, lépkedek a Krakowskie Przedmieścién, zsidó szakasz menetel lapátokkal, hármásával mennek, szakállasan, kaftánban, kapedliben, harmincan lehetnek, valami munkára mennek, három német kíséri őket, katonai egyenruhájuk van, de nem Wehrmacht, az ezredes megtanította: csak a Wehrmachtnál van német sas a bal mellen, a többi egyenruhás alakulatnál nincs. Valami policáj. Vagy SS. Az emberek kitérnek előlük, elfordulnak, a németektől kísért zsidók a romos utca közepén menetelnek.

Megyek tovább, a Nowy Światon, nem is olyan rég ugyanilyen menetoszlopokat láttam itt ásóval, öltönyben-kalapban, Varsó védelmére jelentkezett önkéntesek mentek árkot ásni, most csak sírok

vannak ott, ahol régen az úttest volt, villamosok helyett parasztszekerek, villamos nincs, busz nincs, szekér van, jön egy, békésen üldögélnek rajta, tizenöt varsói kabátban-kalapban, táska a térden, már csak az hiányzik, hogy valamelyikük átvesse egymáson a lábát, és elkezdjen újságot olvasni, vagy inkább a *Wiadomości*-t, mintha az új Szaniawski-darab premierjére igyekezne taxival az Ateneumba. A falakon plakátok helyett falragaszok.

„Józef Mareckinek felesége és gyermekei. Józeczek, a ház összedőlt, Staśéknál vagyunk Grochówban, várunk.” „Kiállítási galambok eladók, Wierzbowa utca 14., érdeklődni Andrzejnél.” A Wierzbowa leégett, jártam ott még a kapituláció előtt. Több száz falragasz. Előttük emberek, böngésznek, olvasnak. Maga kezdje itt, én amott, szóljon, kedvesem, ha lát valamit Marian Kowalczykról, és maga kit keres? Én is nézem. És hány éves? Borzalom, jaj, borzalom.

Mentem tovább. A Wiejskán. Nem keresek senkit, nem érdekel senki, csak Hela és Jurek, ők meg biztonságban vannak a lakásban. A járdalapok felszaggatva, az úttesten sár, rögtön csupa kosz lesz a félcipő, sár és szekerek az utcán, két hét alatt kétszáz évet repültünk vissza. A járdalapokból emelt alkalmi barikádokat már megnyitották, szétlőtték, de a lapokat senki se rakta vissza.

Megint két német, katonák. Kabát, derékszíj, ellenző nélküli sapka. Az emberek úgy bámulták őket, mintha az előbb erőszakolta, ölte és ette volna meg az anyjukat ez a kettő. Biztos van, akiét megölték. Néhányukét akár meg is erőszakolták, ki tudja. De hogy megették volna, azt nem hiszem. Ezek egyébként még csak meg sem ölték, valószínűbb, hogy egy pilóta ölte meg, egy repülő ölte meg, egy bomba. F fiatal kiskatonák, kicsit ijedt tekintettel, fegyver nélkül, mit mászkálsz a városban, amit elfoglalt a tábornokod, mert

nem te foglaltad el, mindig a tábornok foglalja el, te csak utaztál a teherautón, vagy gyalog caplattál, aztán futottál, rejtőzködtél, löttél, megrántottad a zárat, löttél, kire löttél?, akire parancsolták, aztán a túloldalon abbahagyták a lövöldözést, a tábornok kiosztott nektek egy kis vodkát, most meg még kapsz egyet a pofádba valakitől, mert hogy nem Cochenhausen tábornok, Varsó parancsnoka vagy Brauchitsch tábornok kap, az biztos, valaki nem bírja ki, bemos egyet a kiskatonáknak, és meglesz a baj.

Szóval megyek. A falon: „Bekanntmachung!” Balra gót betűvel, jobbra: „Közlemény!” Középen elegáns, fekete sas. „Wird mit dem Tode bestraft.”⁵

Valami megállított a közlemény előtt. Olvastam a német részt. S hirtelen: megvilágosodás. „Wird mit dem Tode bestraft.” A papa beszélt így, ez a papám nyelve, német is, de nem egyszerűen az, az én fiatal papám beszélt így. Nem a halálbüntetésről, de: Konstantin, wenn du unartig bist, wenn du dich schlecht benimmst, dann wirst du bestraft! Konstantin, sprich Deutsch!⁶

Rossz érzésem lett. Menjünk, menjünk lelki táplálékért.

Így hát mentem. Fél óra séta, és már itt is az Ujazdowski Kórház. Lelki táplálék. A pavilonok tömve: mindenhol sebesültek, fekszenek, jajgatnak, nincs gyógyszer, fájnak a golyó és repesz ütötte lyukak. Nem néz ki valami jól. Nem is tudom, mi aggaszt jobban: az-e, hogy ennek a sok klassz srácnak fáj, itt fekszenek, és fáj nekik, a nem klasszoknak is, vagy az, hogy Jacek esetleg nem ad, mert furdalja a lelkiismeret. Hogy kikapcsolódásra adjon, ahelyett hogy fájdalomcsillapításra adna a srácoknak. A klasszoknak és nem klasszoknak.

Vagy engem furdal a lelkiismeret? Nem hiszem. Körbenézek az orvosom után kutatva, megszólítok egy csinos szőke nővért, olyan

kerek a popsija, mintha nem is lenne háború, végigmér, a nővér, nem a popsija, de túl fáradt ahhoz, hogy érdekelne a férfiak, kár a popsijáért, pocskba megy a háború miatt. Simogatás kell neki, markolászás, veregetés és szerelmes harapdálás, nem futkosás az ágytállal meg a tépéssel. De mit csináljunk, háború van. Szóval megszólítom a nővért, de nem tudja, hol van Rostański doktor, megy tovább, alig van magánál.

Leülök egy magas ablak párkányára, meglepetésemre valami keményet tapogatok ki a zakóm zsebében: a cigarettatárcám, megfeledeztem róla. Reménykedve nyitom ki: három szál cigaretta van benne! Tüzet kérek egy elhaladó sebesülttől, és dohányzom. A dohány száraz, kaparja a torkom, de jólesik, egy másik világból való, három napja nem dohányoztam, azt hittem, egy szál cigarettám se maradt. Végig az jár a fejemben: lehet, hogy furdal a lelkiismeret?

Mégiscsak ezeket a szitává lőtt srácokat illeti meg, belém nem sikerült lukat fúrniuk a németeknek, pedig sugárban zúdult rám az egész felém kilőtt acél- és ómlavina, de nem ért el, nem talált el, nem sikerült neki, nekik.

Szóval furdalt a lelkiismeret. De amikor elszívtam a cigarettát, tovább kerestem Rostański doktort a kórházi folyosókon; végül rátaláltam. Rostański kísértetére. Kimerült, lefogyott vagy tíz kilót, szeme karikás, arca kékesfehér, de megörült, amikor meglátott. Jacek, édes Jacek.

Csak az első másodpercben örült meg, aztán ismét rám nézett, rájött, miről van szó, és rögtön bedühödött, haragosan elhallgatott.

– Ki van zárva – vetette oda amilyen hűvösen csak tudta, vagyis nagyon hűvösen, de nem eléggé, nem annyira, hogy kedvemet szegje.

– Jó napot, Jacek.

– Ne jónapotozz, Kostek. Tudom, miben sántikálsz. Nem adok, ki van zárva. Nincs semmim.

– Van.

– Nincs.

Megfordult, és indult, mintha szóba se akarna állni velem. Tudta, hogy nem megyek el, tudta. Ad, ad, tudom, hogy ad. Mentem utána a rendelőbe, próbálta becsukni előttem az ajtót, de befurakodtam. Tudom, hogy van neki, biztos van valami vastartaléka, nyilvántartáson kívül, édes kis fiolák, amik nincsenek beírva semmilyen könyvbe. Egyébként is le van szarva a nyilvántartás, kit érdekel ilyenkor a nyilvántartás. Bejöttek a németek. Annyi a nyilvántartásoknak.

– Adj egy kicsit. Nem megy, nem bírom tovább, főbe lövöm magam.

Fürkésző tekintettel néz rám. Jacek, édes Jacek. Jacus. Rostański, drága. Egy pillanatig tényleg azt hiszi, képes lennék rá, képes lennék főbe lőni magam?

– Pisztolyt rejtegetsz valahol, te marha?

Hallgatok. Jelentőségteljesen.

– Nem adok, ne ijesztgess, te hülye, fiad van, feleséged. Akkor se adnék, ha lenne, de nincs. Nem adnék, mert kell. A sebesülteknek, a kurva életbe.

– Könyörgöm, Jacus, legalább két fiolát adj – mondom, de nem hunyászkodom meg, könyörgő szavak, de határozott hang.

Sóhajtott.

– Adhatok pervitint – felelte, s már tudtam, hogy engedni fog. – A németektől vettem, feketén.

– Nem kérek a kurva pervitinből.

– De csak pervitinem van.

- Nem igaz. Minek nekem pervitin? És minek neked?
- Nem tudom. Olcsón árulták, vettem belőle. Nincs más!
- Van.

Sóhajtott. Hallgatott egy darabig. Már tudtam, hogy adni fog. Előtte is tudtam, hogy ad, de most még inkább tudtam. Egy kicsit még hallgatott. Megrázta a fejét.

- Te idióta. Egyet kapsz. De ez az utolsó. A háború végéig.

Megőleltem, bár próbált lerázni, kétfelől arcon csókoltam, Jacek a széfből elővett egy csodálatos fiolát, azonnal zsebre vágtam, újabb ölelés, majd sarkon fordultam, hogy távozzam.

- Kostek... – kezdte megváltozott hangon, amikor már az ajtóban voltam.

Megfordultam, rám nézett, a megkezdett mondat a levegőben lógott.

- Kostek – ismételte.
- Igen?

Félt. A mondat egy ideig még a levegőben lógott, de nem sikerült rászánnia magát, hogy befejezze, csak legyintett.

- Utánanézek, cimbora, esküszöm – mondtam határozott hangon, mintha katonához beszélnék az állománygyűlésen. – Elő fog kerülni, biztos elő fog kerülni. Mostanában folyton előkerülnek emberek.

Jacek megint legyintett, kiléptem, és már az ajtó mögött hallottam, hogy ledől a díványra – nem lesoványodott kisfiúteste súlya alatt nyikordultak meg a rugók, az aggodalom és félelem terhe nyomta őket, és a bánatát. Meg a vágyakozását.

Erősen megfogadom magamban, hogy tartom a szavam, körbe-kérdezek, már a Lourse-ban megtehettem volna, csak valahogy ki-

ment a fejemből: reggel óta arra vagyok rágörcsölve, hogy vége az absztinenciának, és kiment a fejemből valahogy. Szégyellem, de kiment, a barátom felesége, Iga, Iga...

De utána nézek, előkerítem, előkerítem.

Szóval furdalt kicsit a lelkiismeret, de az utcára lépve a város, amely nem az enyém, egyszeriben más színeket öltött: a fiola a zsemben sugározta e színeket, megvilágítva a kivájt szemű házakat, a megskalpolt tetejű házakat, a kizsigerelt házakat. Tudtam: még ma otthagynom a szürke árnyalatait, elmenekülök oda, ahol egyetlen német vagy bolsevik sem ér utol, sem az ezredesünk, sem a hazafias matrónák, sem az öregek, akik még emlékeznek a januári felkelésre, ott aztán nem érnek utol, még ha vágózva bicegnek is botjaikkal, bekecseikkel és négyszögletű lengyel sapkájukkal, nem ér utol a nemzet jövője, sem a múltja, nem ér utol a villamosítás, a detektoros rádió és a falusi fákra aggatott antenna, sem az agrárkérdés, sem a földosztás, sem a demokrácia, semmi. Nem ér utol az apám, akire az előző háború előttről emlékszem, a világos, tömött bajuszkájával és az összeszorított ajkai közül sziszegett nevémmel.

– Konstantin! – sziszeget fiatal apám.

Ott nem ér utol, nem ér el a sírból.

Könnyedén lépkedtem hát a Szuchon és a Puławskán, errefelé harcoltunk két hete, most meg lépkedtem társaim sírján és lovaink vérén, és legszívesebben fütyörésztem volna. Venni kéne egy biciklit, gondoltam magamban; végül kiértem Mokotówba, Helához és Jurekhez, a mi Wedel-házunkba, korszerűség és modernitás, sima, párkánytalan házfalak csigadisz és bosszázs nélkül, csupa modernség, mint az aeroplán és a luxtorpeda.⁷ Az órára pillantottam, az apámtól van, Electa vörös tizenkettessel, az előző háborúból, az óra

az apámé, a csukló az enyém: a számlapon tizenhét óra. Még tudok egy kicsit üldögélni, és időben visszaérek. Megálltam a ház előtt, és eszembe jutott: mi van, ha Hela megtapogatja a zsebemet? Eldughattam volna valahol a fiolát, a kapuban vagy a lépcsőházban, de nem mertem megválni tőle, most nem. Felnéztem. A másodikon fény égett, meleg fény, a fényben ott ül a kanapén Jurek, nézegeti az állatos képeskönyvet, vagy kockákból várat épít. Amikor bekopogok, Hela tudni fogja, hogy én vagyok az, más csengetne; dühös lesz, hogy idejöttem, mert veszélyes, szerinte katonaszőkevény vagyok, és az összes német a városban mást se csinál, csak engem keres, Hitler üvöltözik a telefonban Himmlerrel: „Kapjátok el azt a Willemannt, de gyorsan, ökrök! Kerls! Kapjátok el, aztán kínozzátok meg, aztán lőjétek agyon, aztán akasszátok fel!” Magamban nevetek, a saját viccemen nevetek, mert jó. Szóval Hela először dühös lesz, hogy egyáltalán idejöttem, aztán azt gondolja, részegen vagy bódultan jöttem, kinéz a kémlelőnyíláson, rögtön látja, hogy józan vagyok, csak most örül meg. Megörül, és felkiált: „Jurek, a papa, itt a papa!”

Jurek majd fut az ajtóhoz, Hela kinyitja, gyorsan behúz, nehogy véletlenül belefussak egy szomszédba, én meg a karomra veszem Jureket, megpuszilom, kérdezgetem mindenről, ő a maga módján mesél, teljes káosz, biztos a mackókról, a mamáról, meg arról, hogy mit ettek ebédre, rögtön odaadom neki a csokit, Jurek behabzsolja, maszatos lesz a szája.

A lakásban meleg van, mert még augusztusban elintéztem, hogy feltöltsék a ház szénkészleteit; máshol fagyoskodnak, nálunk be van fűtve a központi kazán, és minden lakásban meleg van. Meleg, mert elintéztem, hogy meleg legyen, én intéztem el.

Tehát meleg van. S mivel meleg van, majd le kell vennem a za-

kót, a pulóvert. Berakhatnám a nadrágzsebembe a fiolát, de ha Jurek átszalad a másik szobába, Hela biztos egész testével hozzám simul, a mellemre rakja a kezét, aztán egyre lejjebb vándorol a kéz, elhagyja az övem, lesiklik az alhasamon, lejjebb és lejjebb. És megérzi a fiolát.

Tehát el kéne dugnom. De ha felmegyek, utána már egyenesen Anielához kéne mennem, és ott mit csináljak, aludjak? Üljek a konyhában, magammal, magamat hallgassam, minnek?

Jurek. Hela. Drága Hela. Egy hete nem láttam őket, pontosan egy hete. Itt van nálam a csoki Jureknek, jót fog tenni a kicsinek a csoki, olyan kis sovány. Jurek majd megöleli a papát. Mond egy verset. Hela a *Halljam, ki vagy?-ot*^s tanítja neki, nem is volt kedvem tiltakozni, pedig állati idétlen, ilyen időkbën még felelőtlenység is, ilyen borzalmas giccseket tanítani egy háromévesnek. Egy hároméves az nem lengyel, egy hároméves csak félemler, édes kis félbestia, majmocska, nem lengyel. Hela viszont úgy gondolja, hogy fontos – hát tanítsa csak, hallgassa az apját vagy az anyját, akik minden második nap eljönnek hozzá, és mérgezik a hazafias marhaságaikkal. Kötelesség. Lengyel nő, anya, higiéné. Az eljövendő nemzedékek. A legfontosabbak a gyerekek. A gyerek a nemzet jövője. Fizika, eugenika, Fekete-Afrika. Semmi Jurek, kisunoka, lenszóke angyalkában tettet öltött búbj, nem – a gyerekek. Lengyel gyerekek, hogy az isten bassza meg őket.

A zsebemet tapogatom. Megvan, meg, az én drágaságom, az én életem.

Sarkon fordulok. Még beérek hét előtt a Powislére, csak nem fog kidobni az utcára fél órával a kijárási tilalom előtt. Mennyi ideje nem voltam, két hónapja, mintha a fél életem lenne, nem akartam menni, de végül elmegyek.

És újra: Varsó, már nem az én városom, még jó, hogy nem zuhog, nem csak a cipőm, a nadrágom is tiszta sár lenne. Hogy néz az már ki, koszos nadrágban bemenni?

Vinnék virágot, de hol szerzek most virágot? Kínos lenne beállítani hozzá virág nélkül. Legfeljebb krizantémot vihetek.

Végül is miért is ne vihetnék krizantémot? Értékelni fogja, kétszeresen is: egyrészt, hogy hoztam virágot, másrészt, hogy krizantémot, temetői, komor virág, azelőtt is értékelte volna, hogy romba dőlt minden, most pláne értékelni fogja.

Gázoltam a sárban, végül ott álltam a ház előtt. Kezemben a krizantém, egy sírról loptam, lécekből ácsolt fakereszt, rajta francia rohamsisak, Adrian típusú, egy fatáblán sietve vésett felirat: itt nyugszik Głowiński tiz. a 30. gyal. ezredből. Minek a tizedesnek krizantém? A tizedes úr halott.

– Micsoda gazember! – suttogta felháborodástól remegő hangon egy kissé már lecsúszott hölgy prémgalléros, olcsó nutriakabátban, beesett arccal. A beesett arcból arra következtettek, hogy hamarosan eltűnik a prémgallér. Szélesen rámosolyogtam, hogy tudja: ha kicsit igyekeznék, estére az enyém lenne. Akkor meg pláne, ha a sármomat megfejezném egy bőséges vacsora ígéretével. Amire még most is futja; a hölgyre nem feltétlenül.

De mentem tovább, s most megálltam egy százéves bérház előtt a Dobra utcában, a Dobra és a Radna sarkán, díszes külsejű bérház, belül azonban a földem, a lépcső, a balusztrád mind-mind korhadt fa, fehérre meszelt ház, de belül faférges fúrják, emberférges dohos folyosókat fúrnak, ennek ellenére felmáztam a korhadt lépcsőn a másodikra, és megálltam az ajtó előtt. Bekopogtam, megtörve kicsit a pattogzó festékdarabkákat. Sosem csengetek, undorodom a csen-

gőtől, tűzoltónak vagy légóparancsnoknak való, nem kultúrembernek, aki látogatóba jön. Látogatóba a szeretőjéhez.

Míg bekopogtam: megannyi kérdés. Itt lakik még? Úristen, él még? Augusztusban találkoztunk, két hónap, mégis olyan rég volt. Lehet, hogy már nem él. És ha él, itt lakik még? És ha itt lakik, itt-hon van? És ha itthon van, egyedül van? És ha egyedül van, nem vár valakit?

Csend.

Újabb kérdés: mi van, ha kinézett a kémlelőnyíláson (képes olyan halkán, hogy kizárt, hogy meghalljam), meglátott, és nem akar ajtót nyitni? Megint kopogtattam, a második koppantáskor résnyire nyílt az ajtó.

– Kosztya, eljöttél... – suttogta.

Vágy, ígéret, öröm volt e suttogásban, mint mindig, ha felugrottam hozzá. De más is volt – szerelem.

Sajnos. Most először – szerelem. Milyen kevés kellett hozzá: két hónap távollét, Hitler ötlete, hogy lerohanja Lengyelországot, meg a mi két hét alatt bekövetkezett vereségünk, milyen kevés – és Sala már belém is szeretett. Nem hiányzott. Biztosan tudom ebből a két szóból – szerelem. Mély hangon, hehezettel mondott szavak: ez szerelem. Nem hiányzott. De most se erőm, se időm, hogy e nem hiányzó érzés fölé hajoljak. Most biztos nem fogom kioltani, most csak kielégülés kell.

– Sala – suttogtam.

Beengedett. Hányszor csaptam be ezt az ajtót, hányszor dobott ki a lakásból, hányszor szűkültem az ajtaja előtt, hogy eressen be, amikor valami pasas volt nála, akit aztán, szegényt, bokszerral pofán vágtam, és kirúgtam, csak mert olyan ízlése volt, mint nekem,

és elmerült Sala, az én Salomémmel hatalmas szemében. Meg nyilván nem csak a szemében.

Átnyújtottam a virágot.

– Temetői virág – mondta.

– Temetőben élünk.

– Igen. Szép. Gyere be, ülj le.

Beléptem. A virágot berakta egy fekete vázába, az órára pillantott, kapcsolt.

– Maradsz, maradsz éjszakára! – kiáltott fel, és tapsikolt.

Leültem. Előhúztam a zsebemből a fiolát, leraktam az asztalra. Kettőnknek kicsit kevés, de Sala majd kevesebbet vesz, és valahogy elég lesz. Nem akartam egyedül csinálni. Magányosan, az rendben van, a morfiummal mindig magányos az ember – de nem magamnak.

Elmosolyodott.

– Van egy üveg óburgundim. De lerajzolsz előbb?

Szerettem volna, ha inkább rögtön szétárad az ereimben Jacek fiolájának tartalma, de nem utasítottam vissza, fontos neki.

– Honnan van burgundid, te cafka? – kérdeztem azért kicsit duzzogva, mert csakis egy másik pasas hozhatta neki a bort.

– A vár pincéjéből hozták jó emberek. Elnöki burgundi. Jobb, ha mi isszuk meg, mint ha a fritzeknek kellene, nem?

Megvontam a vállam, mert amikor válaszolt az altján, rájöttem: mit érdekel, ittuk már ezt az elnöki pincéből származó bort, még a könnyűlovas-laktanyában, olyan régi madeirát, hogy késsel lehetett vágni. Mi van akkor, ha egy pasas hozta?... Ő hozta, Kostek megissza.

– De lerajzolsz? – kérdezte Sala lágy hanglejtéssel, akár a Dnyesztvertől a Donig húzódo sztyeppe. – Így? – mutatott az ajtó

fölött lógó rajzra, az elsőre, amit készítettem róla ismeretségünk első napján, röviddel azelőtt, hogy a szeretőm lett.

– Itt sötét van.

– Akkor is sötét volt.

Az volt. Az Adriában ismerkedtünk meg, Jarosław asztalánál, aztán felhívott magához, hogy lerajzoljam. Persze azt hittem, átlátszó ürügy, rögtön utánarohantam, már csak a vörös fürtjei miatt is, de amikor megérkeztem a lakására, és minden teketóriázás nélkül a tettek mezejére léptem, nevetve megállított, várj, azt később, aztán akkor először leültetett a székre, odaadta a rajztáblát a rárajzszögezett lappal, kezembe nyomta a vörös krétát, ő meg elhelyezkedett a szófán, nem vetkőzött le, csak kikapcsolta a blúzát, lehúzta a melltartóját, felfedve a mellét, és feltúrta a szoknyáját egész a derekáig, hogy kilátszott a lába köze – nem volt rajta bugyi, csak harisnyakötő. Mintha Egon Schiele rajzairól lépett volna le. De nem őt néztem, nem a furcsa, vörös hajú zsidó vagy orosz nőt (magam se tudom), nem őt néztem, nem ő ült előttem, nem az úgymond művész, műzsa és bacchánsnő, menád, akiről Witkacy annak idején azt mondta nekem: szent kurva, és senkinek a testén nem csorog úgy a pezsgő, mint az övé, szóval nem ő ült előttem, hanem a sűrített nőiesség, nem a nő ideájának árnyéka, ami minden nő, hanem az önmagában való nőiesség, amely a sűrítéstől fizikai formát öltött.

Rajzoltam a vörös krétával, ahogy közönségesen terpeszt, és szép, mert a közönségesség minden határán túllép, nem szégyentelen, hanem nem szégyenlős, s e nem szégyenlősségében olyan szép, mintha nem is ismerné a szégyent, mintha egyedül őt nem érintené a kiűzés a paradicsomból, mintha valamilyen külön női törzs lenne, Éva nővére, aki a paradicsomban maradt; aztán bekereteztette a rajzot,

és kirakta az ajtó fölé, feltűrt szoknya, sötét ágyék, a férfiak Urheimatja; két keze fehér combján, az ágyékánál, mintha maga húzná szét tehetetlen lábait, nehéz melle, amelyet ügyetlenül kihámozott a melltartóból, mint repedt hüvelytermésből, mind-mind puha, az arca szinte nem is látszott: mintegy extatikusán hátravetette a fejét.

Nem jó rajz – se kompozíció, se egy jól kidolgozott részlet, se egy jó vonal, de benne van az igazság Saláról. S mivel Saláról, így általában a nőkről is.

Hela is valahogy benne van ebben a rajzban. Sőt, a Hela iránti szerelmem, a szerelem egészséges teste iránt, amely olyan, akár egy görög szoboré. Mindegyik szeretőm benne van ebben a rajzban, mind, bár korántsem volt annyi, mint ahogy a háború előtti pletykák mondták, amelyekről kímélnem kellett a feleségem, de valószínűleg nem sikerült megkímélnem. Salára afrodisziákumként hatottak a kalandjaimról szóló igaz és hamis híresztelések, ő nem kedvelte a férfihűséget, habár becsülte – ha nem is gyakorolta – a női hűséget. Úgy tartotta, az a férfi, aki egyetlen nőé, az nem férfi, az fogyatékos; az ilyen férfiak nem vonzódtak, sosem próbálta elcsavarni a fejüket, az udvarlásukat pedig elnéző mosollyal fogadta, ahogy a hegedűtanár nézhet a nebulóra, aki a második óra után egy Stradivarit kér. Viszont nemegyszer közvetítette nekik a kolléganőit, akikből sok volt, és akiket lenézett.

Nem így Hela a lányregénybe illő szerelemképével; Hela szemében a férfi, aki több nőé, egy állat, még az özvegy férfiak második házasságát se tudta elfogadni, a végtelenségig felbosszantották a pletykák, hogy ez és ez a családapa bordélyba ment, különösen a kommentárok, hogy ha már muszáj, jobb ha odamegy, mint ha szeretőre akarna kiadni sokkal több pénzt, azt a pénzt, ami a törvényes

feleségének és gyerekeinek jár. Képes volt az ilyen ismerőseinknek, akikről pletykáltak, kerek percc megmondani a véleményét, és eszméletlen botrányt csapni; néhányan megszakították velünk a kapcsolatot.

Mi lett volna, ha megtudja, hogy szeretőim vannak? Egy állattá válok a szemében, de tudom: akkor támadt volna csak fel benne irántam az igazi szenvedély, betöltötte volna az elhalt szerelem utáni sebet, mert minden nő egyforma, a katolikusok, szüfrazsettek, kurvák, apácák, ostoba parasztlányok, hárfaművészek, hottentották és svédek csak véletlenül különböznek egymástól, lényegüket tekintve egyformák, és Sala viszolygása a hűségétől és Hela viszolygása a hűtlenségtől egy töről fakad, ugyanaz az érzelem, ugyanaz az elv, a nagybetűs Nő esszenciája. Egyébként a férfiak is mind egyformák, de most nem róluk van szó. Szóval Hela mindent megtett, hogy ne tudjon a szeretőimről, én meg egyszer kénytelen voltam felfofozni Salát, amikor egy összezördülésnél már kérte a központban a számunkat, hogy mindent bevalljon Helának telefonon. Ököllet támadt rám, amikor viszont elkaptam a csuklóját, egész testével rám tapadt, begerjedve, mint egy tüzelő macska, megharapta az ajkam, és nem tudtam hazamenni: hogy magyaráztam volna meg, hogy vérzik a szájam?

S Sala most odaadja a szemet, a rajzlapot, szenvedélyünk kellékeit. S vár, látom, már izgatott, szeme fénylik, megnyalt szája csillog.
– Vetközz le, fordulj meg, és hajolj le – mondom neki.

Sose rajzoltam az arcát, legfeljebb az orcája körvonalait és az orra hegyét hátsó félprofilból, vagy az állát, amikor hátraveti a fejét.

Sala arca. Szépsége Bejrut, Jeruzsálem, Damaszkusz szépsége, bár világos a bőre, szóval inkább Calabriáé, Szicíliaé, Krétáé; ez az

arc nem tárgya a rajzainknak. Nem szoktam rajzolni az arcát, sőt nem is szeretem látni, nem érdekel az arca. Most is ezt parancsolom neki a hosszú távollét után, mert Sala nem szereti, ha kérdezik, kéri, vagy aggódnak a kényelme miatt. Sala utasítást akar hallani, amit azonnal teljesíthet, kizárólag olyan férfival képes lenni, akinek hallja az utasításaiban az akaratát és az erejét. Az a férfi, aki kér, könnyörög, Sala szemében nem férfi.

– Hagyd magadon a papucsot, az övet meg a harisnyát – mondom.

A lakásban hideg van, és beletelik egy kis időbe a rajzolás, de Sala zokszó nélkül tűri az efféle kellemetlenségeket. Én meg szerettem, hogy aztán olyan hideg a teste, mintha egy követ simogatnék.

Mozdulatlanul áll, terpeszben. Gömbölyű comb a csipke drámai ívével, formás vádli, nagy csípő, nehéz fenék, a gerincoszlop horpadt vonala, mint egy szobrászvéso nyoma; mozdulatlanná merevedik, ahogy a képzőn is megmerevedett a terem közepén, a diákok gyűrűjében, csak ők egy nőt rajzoltak, én pedig a nőiességet rajzolom.

Amikor kezd máshogy csikorogni a szén a rajzlapon, amikor lassan végzek a rajzzal – ő meghallja, és mozogni kezd a csípője, nekem meg felpezsdül a vérem, és egy pillanatra megfeledkezem a jósággal és boldogsággal teli fioláról: e jóság és boldogság egy darabkáját, igéretét ott remélem megtalálni Sala puha fehér combjai között.

Utána, amikor túl vagyunk mindenén, a pucér, nagy mellű Sala berakja magát a vastag dossziéba, amelyre nyomtatott betűkkel ráírta a nevem: Konstanty. Van néhány más dosszié is, de sosem néztem bele. A karton-Kostek tele van különféle Salomékkal: az előre hajoló, harisnyás, kidüllesztett popsijú Sala csatlakozott a másikhoz, aki széken ül, akár *A kék angyal*, csak meztelen, csupán a kala-

pom van a fején, Salához, aki profilból látszik, ahogy hanyatt fekszik, és megemeli a csípőjét, melle kétoldalt szétfolyik, megemelt feneke vonala, a szőrbozót a rajz értelmét és témáját mutatja, csatlakozott a drámai perspektívából megrajzolt Salához, az előtérben a talpa, távolabb résnyire nyitott combjai, köztük az őshazába vezető kapu, majd a feneke, messzi háta és a nyakán összefont ujjak távoli íve. Különféle Salomé, szénből vagy vörös krétából, az egyik tusból, mindegyikre emlékszem: a testi vagy inkább hús-Salome, ez a többé-kevésbé valóságos Salome közben elővesz egy alumíniumdobozt, jól ismerem, benne vörös bársonyágyon üvegfecskendő arany markolattal és aranyozott tük, súly szerint osztjuk el a fiolában lévő morfiumot, Salának két ötöd, nekem három, előbb az én részem, mert Sala magának fecskendezi be, amit én nem szeretek, előbb kinyitja a burgundit, a hátam alá rak egy párnát, megkérdi, kényelmes-e, én izsom, anyaszült meztelenül, ő meg ráköti az alkaromra a gumit, elszorítja, megkeresi az eret, mint egy jó ápolónő, megütögeti, bele-szúrja a bőr alá az aranytűt, és lassan megnyomja a dugattyút. Még látom, ahogy felfal a szájával, ahogy csókol, úgy, ahogy Helát sose mertem megcsókolni.

Utána. Belemerülök a melegbe. A burgundi párolog. Saját testem mellett Sala-testem. Mindkét testem meztelen. Sala-nyelvem megnyalja a tüt. Mindig megnyalja. Folyékony meleget fecskendez Sala-testembe. Folyékony boldogságot, és Sala-testem újra csókolózni kezd.

Én meg távozom. Két testemet Sala paplannal, dunnával takarja be, odabújik hozzám, és indulok a meleg, puha sötétbe, olyan, mint a Dali órájává nyúlt szerelemgörcs, a sötétbe, olyan, mint a lányuló, meleg ólom, testem alhasában megfogam a gyönyör, rügyet bont, és

kifakad, és szétárad a csillogó sötétség szökőkútjaként, a tüdőmbé, a torkomba, a lábam közé, a farkamba, a lábamba egész a lábujjam hegyéig, és kiömlik belőlem, és összekeveri a világot. És minden megvilágosodik, és minden kialszik.

Kialszik Varsó. Kialszik az életem. Kialszik az anyám, Jacek, Hela, Jurek kialszik. Kialszik az apai „Konstantin!” emléke, kialszik az apám, az első képe, amire emlékszem, kialszik a szürke egyenruhája és sisakja a négyyszögletű ulánussapkával, kialszik az ulánuscizmája, a napbarnított arca, kialszik az anyám, kialszanak két nyelvtől harsogó veszekedéseik, azokból az időkből, amikor még szerették egymást, és kialszanak udvarias szitkaik kigyónyelven, azokból az időkből, amikor gyűlölték egymást, kialszik Varsó, amelyet az első osztályú vagon ablakából láttam először, kialszik az első nap az új iskolában, és kialszik Varsó, amelyet utoljára egy órával ezelőtt láttam, kialszik minden, ami a kettő között történt, kialszik a középiskola, az érettségi, kialszik az egyetem és Grudziądz, a lovak, a szabályák és a trembowlai gyakorlat, kialszik a bor, amit a ruszin lányokkal ittunk Zofia Chrzanowska szobra előtt a trembowlai várhegyen, és kialszik a mindenféle lovasbravúr az ezredben, amikor még Komorowski volt a parancsnok, sőt kialszik az alkarom, amely eltört, amikor megpróbáltam fellovagolni a trembowlai vár falára, az ezüst pezsgőspohár a belevéssett nevemmel, kialszik az Oaza, a Paradiso, a Ziemiańska és az Adria kávéház, kialszanak a hírességek, akiket ismertem, például Jarosław, aki nekem tette az eszét a Simonban, és Witkacy, aki Salának tette a szépet, kialszik egy ostoba párbaj Rostańskival, és kialszik a bohózat, ami lett belőle, kialszik Iga, akit Rostański lecsapott a kezemről, vagy lemondtam a javára, nem emlékszem, mert kialudt, és kialszik az esküvőnk Helával, kialszanak

a hülye szablyák, amik alatt elvonulunk, és az első veszekedésünk, mert én nem akartam szablyákat, de Hela persze igen, és a hátam mögött rávette a katonatársaimat, kialszanak a társaim, és kialszik a rizs, amit szórnak ránk, kialszik Jurek születése, és kialszik a pillanat, amikor először a karomba veszem, és ránézek erre a szederjes, ráncos pofira, mintha a saját arcomba néznék, kialszik az új lakás a Wedelházban, kialszik a kilencesek tavalyi gyűlése Trembowlában, az ivászat és általában az ezred megalakulásának huszadik évfordulója alkalmából rendezett ünnepség, milyen szép is volt, mi minden lett akkorra már az emberből, és semmi se jelezte előre, ami jött, és az előjelek e hiánya is kialudt, kialszik a jó egy hónappal ezelőtti mozgósítás, kialszik az absztinencia, kialszik a háború, kialszik a kapituláció, kialszik az okkupáció, kialszik a lemondás.

Kialudt. Nincs semmi, én vagyok a sötétség közepén, se test, se gondolat, se bármi, a pusztá én, a passzív én, a nem-én, aki nincs – nem-én feloldódom a sötétségben, esőcsepp az óceánban. S nem-én érzem, anélkül hogy bármire gondolnék: jó nem-nekem a nemlétől, édes, meleg, puha, nedvesen-gyönyörűségesen meleg érzés, bársonyos érzés, kesztyűbőr-matt érzés, Salome van, de nincs, mert nem-én nincs, Sala-kezem saját bőrömön, nem-én belül üres vagyok.

Nem-én.

Nem-én kinyitom a szemem. Kinyitom a szemem.

Én nyitottam ki.

Az óra. Huszonkét óra. Nem tartott sokáig. Mellettem: Sala.

El innen. Most rögtön. Akkor is, ha kijárási tilalom van. Salára nézek, úgymond az én Salámra, és viszolyogtatónak találok: alszik, milyen fehér, szája nyitva, belül undorító seb, fogai, mint csontszilánkok. Felkelek, felveszem a ruhám. Már a cipőmet húzom fel az

ajtó előtt, amikor Sala kilép a hálószobából. Meztelen, szeme résnyi, mintha késsel metszették volna el a szemhéja hólyagját, meztelen, haja kócos, nem is próbálja takargatni a mellét vagy az ágyékát; szörnyű visszataszító a melle látványa, duzzadt bőrzacszó, a bimbó rajta, mint gyulladt kelés, és visszataszító a szőrbozót, amely lehúzódik egész a combjára, és sötét vonalként veszedelmesen megközelíti a köldök gusztustalan csomóját. Néz rám értetlenül, kicsit még kába; egyszer csak látja, indulóban vagyok.

Rögtön nekem ugrott, mint egy ragadozó.

– Most hova mész, Kosztya? – vonyította, és az ingujjamba mélyesztette a körmét. – Kuda pojgyos, Kosztya, kuda?

Undorodtam tőle, undorodom az én Salámtól, nem akartam látni többé.

Megyek, morogtam.

– Nem engedem! Nyelzja! Ne menj! – nyüzszítette, megragadott, húzott a zakómnál fogva, még összegyűri, de nem tudom, nem tudtam kiszabadítani magam, már nyitottam ki az ajtót, ő meg még mindig ott térdepelt meztelenül, a nadrágszáramba kapaszkodva.

– Megölnek, Kosztya, megölnek! – sírta. – Ne menj!

Nyitott tenyérrrel arcul vágtam: csapás, akár a saját vereségem. Salome a padlón, vörös haja drámaian elomlik a hátán és a parketten, mintha gyakorolta volna az esést, meztelen nő, felöltözött férfi, megyek.

– Szeretlek, Kosztya... – suttogta.

Becsaptam az ajtót. A folyosón résnyire nyitott ajtó mögül kikukcskált a szomszéd, egy mások drámáira éhes asszonyosság; az ilyenek az én Salomé szomszédsága jobb, mint a színházi bérlet: itt valódi tragédiákat láthat.

– Te meg mit dugdosod ki a pofád, vén kurva? – köptem az aszszonyság képébe a bókot. Eltűnt.

Kiléptem az éjszakába. Jézusom.

Jézusom?

Ezt csak úgy mondják.

Kijárási tilalom alatt figyelmeztetés nélkül lóhatnak. Ezt beszélik a városban. Lőjenek le, nem érdekel. Csak Jurek, csak Jurek miatt érdemes ragaszkodni az életemhez, egyedül neki lehetek hasznára vele. Egyedül neki. De az is lehet, hogy neki se.

Megyek, megyek, megy, nem fog bujkálni a romok közt, nem fogok, sem sikátorokban osonni. Megyek a Május 3. fasorban, befordulok a Marszałkowskán, főútvonalakon megyek. Lépkedek. Lépked. Idegen Varsó, nem az én Varsóm, nem az övé, foghíjas Varsó, Varsó hidegben, sárban, havas esőben, megerőszkolt Varsó, sírok, lovas kocsik, kerítésre ragasztott hirdetések Varsója, Varsó, akárcsak az én Salomé, felpofozva a padlón, Varsó széttárt lábakkal, fekete bozonttal.

Valaki jön mögöttem, valaki megy mögötte, ismerem, ismeri, Kostek ismer, tudja, ki vagyok, nem fordul hátra. Fél, hogy meglát.

Valaki jön mögöttem. Megyek Konstany mögött. Majd, majd elmegy, végül mindig elmegy, és aztán mindig visszajön, testvérem, társam, cimborám.

Rohanok, rohanok Helához, Jurekhez, minél előbb náluk lenni, minél távolabb az ő Saloméjától, és attól, aki bömbölő oroszlánként lépked mögöttem, mögötte.

Elfúlok, abbahagyom a rohanást, megyek, megint nyugodtan megy.

Őrjárat jön szembe. A szurony a puskájukon az eget fenyegeti,

sisakjuk beárnyékolja arcukat, kabátjukat. Igazoltatni fognak, letartóztatnak, agyonlőnek, mit fognak csinálni?

Érzem, tudom: a mögöttem jövő egyre közelebb ér, felveszi velem a lépést, mintha díszszemlén menetelnék, egyre közelebb ér, két tenyerét a vállamra teszi, két kezem a vállán, és így megyünk, az én balom, az ő balja, az én jobbom, az ő jobbjá, mint egy gyerekjátékban, karnyújtásnyira, körbefog a karjával, körbefogja, és megyünk, megy egyenesen az őrjárat felé, egyenesen feléjük, a mögöttem jövő miatt kitérnek előlem, előle, megállnak, azon gondolkodom, tisztelegni fognak?, nem, csak döbbsenten, csodálkozva állnak, elmegeyek mellettük, megyek, megy, a mögöttem jövő eltűnik valahol, s már egyedül megyek, de sosem egyedül, magányosan, nem egyedül.

Kapu, csengetek, várom a házmestert, kinyitja, adok neki öt zlotyot, morog valamit, nem hallom, mit, lépcső, felmegeyek, az ajtónk, bekopogok, de halkán.

Hela. Belenéz túlhegynyi pupillámba. Némán beenged, gondosan bezárja az ajtót, zár, retesz, lánc. Csak most szólal meg.

– Megesküdtél. Hogy a háború végéig.

– Vége a háborúnak – felelem, nehezen forog a nyelvem. – Elvesztettük.

– Letartóztathattak volna!

Megfordulok, indulok be a szobába.

– Felébredted! – ellenkezik Hela.

De úgyis megyek, látni akarom, látnom kell kicsi szőke önmagam a gyerekágyban. Itt van, alszik, puha kis orca, kezecskéje az orcája alatt, hosszú szempillák. Megláttam, simogatni kezdtem, mindjárt felkel a kicsi önmagam.

Hela kihúzott a szobából, kivitt a konyhába, leültetett az asztalhoz, és ültünk az asztalnál, hallgattunk. Kis idő múlva újra megszólalt.

– Tudsz valamit Idáról?

– Semmit.

Jacek, Jacek, lelkifurdalásom, Jacek, boldogságom forrása, amelyet csodás fiolákká varázsoltak.

– Tegnap itt volt apa.

Megvontam a vállam.

– Azt mondja, meg lehetne oldani, hogy kicsempésszenek minket Svédországba, onnan meg már egyenes út vezet New Yorkba, Albert bácsihoz.

– És?

– Menjünk, együtt, mind a hárman. Csak minél távolabb a háborútól és rettegéstől.

Tudom, mire vár Hela. Arra, hogy nemet mondjak. Hogy azt mondjam: menjetek ti. Te meg Jurek. Vigyétek az apádat vagy a mamádat, és menjetek, vidd a pénzt, nekem itt kell maradnom, számomra még nem ért véget a háború, itt kell maradnom, és harcolnom kell, ki kell jutnom Franciaországba, vagy illegalitásba kell vonulnom, és harcolnom, harcolnom kell Lengyelországért. Manapság ezt szokás mondani.

Mire Hela győzködni kezd, hogy a család fontosabb, arra számítva, hogy nemet mondok, hogy kijelentem: mindennél jobban szeretem őket, de Lengyelország – kötelesség; ha ezt a kötelességemet elmulasztanám, ha kibújnék alóla, már nem az a Kostek lennék, aki-be beleszeretett. Szóval muszáj. Mire ő olyan pózba vágthatná magát, mint egy Grottgér-festményen: ha te itt maradsz, melletted a helyem.

Veled maradok. Megmámorosítja ez a különös, ostoba női hősiesség, amely tulajdonképpen nem is női, csak fura, mert lengyel, és nem fog változni semmi, csak Hela kicsit jobban fogja érezni magát.

Így hát csak megvontam a vállam.

– Mi az? – bámult Hela fürkésző tekintettel.

– Semmi. Elmehetünk, ha akarod. Jureket megtanítjuk angolul, és amerikaiak neveljük, rágógumit fog rágni, és klubokba fog járni néger zenét hallgatni – felelem.

– Kostek, most miért vagy ilyen?... Lengyelek maradunk, ahogy véget ér a háború, hazajövünk.

Szegény Hela. Szegény Hela nem tud rólam semmit, szegény Hela nem ismer, szegény Hela azt hiszi, valaki egész máshoz ment hozzá. Már nem is más nőkről, kábítószerről van szó, hanem rólam.

– De én tényleg jobb szeretném, ha egy kedves amerikai fiú lenne Jurekből – mondtam. – Mi a bajod a dzsesszel?

Hela pillantásával nézett rám Hela, az ő szokásos pillantásával, mintha mi sem változott volna, nem lenne háború, egyszerűen mondtam volna egy paradoxont, komolyan hangot adtam volna egy vitatható véleménynek, amiről nem tudja, mit gondoljon, és csak néz rám, ahogy tanulta, se nem helyeslő, se nem tiltakozó pillantással.

– Le kell feküdnöm.

– Apa kérni akar tőled valamit. El kéne vinni egy csomagot valami Łubieńskának a Megváltó térre. Félek, szeretném, ha nem vinnéd el, olyasmi, amivel ha elkapnak, agyonlőnek. Érted? Nem vállalod, ugye? Én már nemet mondtam apának, de ő csak hajtogatta a magáét.

Megint, megint: Hela kis próbálkozásai. Méltónak bizonyul-e az

én Kostekem családunk nagyszerű függetlenségi hagyományaihoz? Olyan bátor ember-e, amilyen bátornak lennie kell a héjacímeres Peszkowski családból származó Helena Willemann férjének? Nem fél-e a haláltól?

Megérdemli-e az én Kostekem, hogy lengyelnek nevezze magát? Baromságok.

Szerintem azt szeretné, ha meghalnék. Legszívesebben gyászruhás özvegy lenne, ápolná síromat a nyírfa kereszttel, abban a meggyőződésben nevelné Jureket, hogy apukája derék lengyel volt, aztán megengedné, hogy egy jóképű tiszt a gondját viselje neki és Jureknek, elfogadná a segítségét, egymásba szeretnének, de persze nem hagyná, hogy a férfi egy ujjal is érintse, aztán egy szívszaggató jelenetben nem fogadná el, amikor megkéri a kezét. Bevallaná: igen, szeretem, de nem vagyok képes rá, nekem már van férjem, Konstanty az életét adta Lengyelországért, nem tehetem ezt vele. A tiszt természetesen megérti: erre számított, sőt ezt akarta hallani, az asszonynak, akibe beleszeretett, vagy inkább a lengyel nőnek, akibe beleszeretett, pontosan ezt kell válaszolnia, ha igent mondana, csalódást okozna, és úgy venné feleségül, hogy titokban megvetést érez iránta, aztán esetleg lovaglóstorral verné az asszonyt minden kudarcért. Jacek el tudná játszani ezt a szerepet, az én édes jó Jacus Rostańskim, bár ő nem verné Helát. Ülnének a gyertyafényes asztalnál, fognák egymás kezét, vagy csak vágyakoznának egymás után a kezek, Hela ujjai szeretnék érezni Jacek határozott kezének erős szorítását, de nem érezhetik, hisz már minden kimondatott, feláldozzák csendes szerelmüket, ettől jobb emberek lesznek; egyszóval nem érintik egymást a kezek, s ők ülnek, és büszkén, nyugodtan élik meg bensőséges tragédiájukat. Aztán Jacek elesik egy barikádon

vagy csatatéren, kis medált szorongatva a kezében a nő arcképevel, aztán már két sírt gondoz Hela, ő, a gyászruhás szent. A lengyel nő.

– Rosszul vagyok – préseltem ki magamból, és felpattantam az asztaltól.

Kiszaladtam a fürdőszobába, és hánytam, megint, sokáig. Hela fogta ernyedt fejem, egy nedves törülközővel megtörölte a szájam, s én kiokádtam magamból Salát, kiokádtam nőszagát, borát, ételét és szerelmét.

Aztán lefeküdtem aludni. Teljesen kimerültem; városom német kézen.